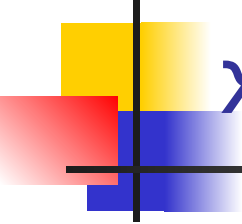

Дәріс 2. Қоғамның экономикалық құрылымы

Лекция жоспары:

1. Экономикалық субъектер
2. Қажеттіліктер мен игіліктер
3. Өндіріс және қайта өндіру
4. Экономикамен шешілетін үш негізгі мәселелер
5. Экономикамен шешілетін басты мәселе
6. Өндірістік мүмкіндіктер қисығы
7. Қоғам дамуының негізгі заңдылықтары

Қандай шикізат жаңартылатын және сарқылмас?

- Көмір

Жаңартылмайтын, сарқылатын

- Топырақ

Жаңартылатын, сарқылатын

- Су

Жаңартылатын, сарқылмайтын

Еңбек ресурстары

- Адамның еңбек қабілетімен, яғни, оның табиғи шикізатқа әсер етуімен, байланысты
- «Жұмыс істей білу» ресурсы шектелген көлемде бар

Еңбек ресурстары

Бұл еңбек етуге қабілеті бар адамдардың жиынтығы:

- Балалар
 - Жұмыс күші
 - Егде адамдар
- Жұмыс күшіне тек дені сау, жасы шамамен 18-ден 60 жылға дейін, адамдар кіреді.

Балалар

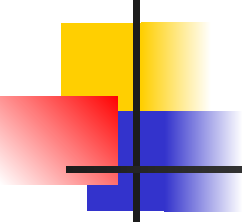

Жұмыс күші

Егде адамдар

Материалдық және қаржы ресурстары

- **Материалдық ресурстар** – адам қолымен жасалған өндіріс құралдары
- **Қаржы ресурстары** – өндірісін ұйымдастыруға бөлінген ақша қаражаты

Экономикалық ресурстардың қасиеттері

- *Пайдалылығы*
- *Шектеулілігі*
 - Ол абсолютты емес, салыстырмалы

Неге?

Ол ғылым мен техниканың, еңбекті ұйымдастырудың жаңа нысандарының дамуі барысында еңсереді

3. Өндіріс және қайта өндіру

- Қоғамдық өндірістің түсінігі
- Өндірістік процесс дегеніміз не?
- Қарапайым, кеңейтілген, қысқартылған қайта өндіру

Қоғамдық өндіріс

- Ұлттық экономика аумағында бір-бірімен өзара біртұтас еңбек бөлінісі және кооперациямен байланысты көптеген кәсіпорындар

Өндіріс дегеніміз не?

Қажетті тауарлар мен қызметтерді жасап шығару үшін табиғи материалды өңдеу

Өңдеу кезеңдері

- **Материал** - бұл игілікті өндіру үшін бастапқы субстрат болып табылады
- **Шикізат** - табиғаттан алынған материал
- **Жартылай фабрикаттар** - дайындамалар, бөлшектер, өңделген шикізат
- **Дайын өнім** – түпкілікті өнім

Материалдарды өңдеу тәсілдері

Мүсіндеу

Геометриялық пішінін өзгерту

Күйдіру

Химиялық құрамы өзгерту

Өндіру

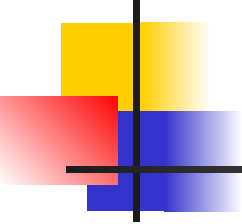

Сақтау

Тасымалдау

Ресурстардың кеңістікте қозғалысы

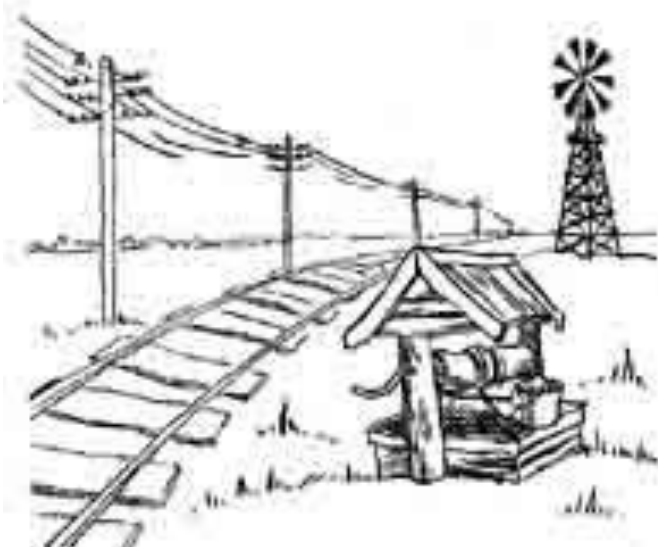
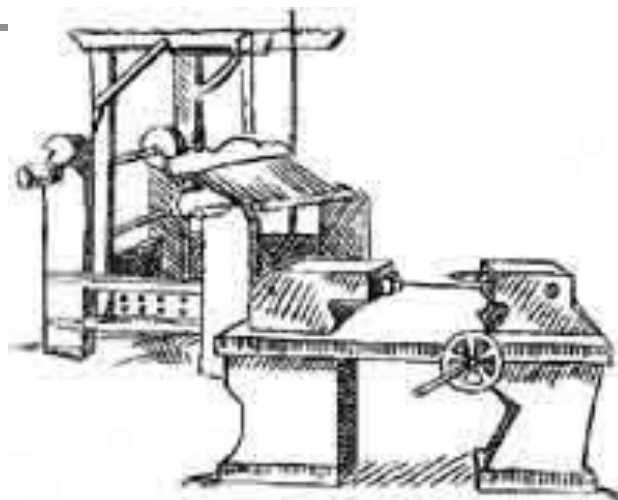
-
-
- Өндіру
 - Тасымалдау
 - Сақтау
 - Геометриялық пішінін өзгерту
 - Химиялық құрамы өзгерту

Материалдарды өңдеу тәсілдері

- Геометриялық пішінін өзгерту
- Оның химиялық құрамын өзгерту
- Ресурстардың кеңістікте қозғалысы (тасымалдау)
- Ресурстардың уақыт бойынша қозғалысы (сақтау)

Өндіріс құралдары

Өндіріс құралдары

- *Құралдар* - адамның өндірісте пайдаланатын арнайы заттары
- *Машина, станок* - қарапайым механизмі, оның іс-әрекеті адаммен бағытталады, бірақ ол өзі жұмыс жасайды
- *Энергия көзі* - машиналарды іске қосу және оны қозғалысқа келтіру үшін кажет.
- *Ғимарат* – жеке операциялар асырылатын, шикізат немесе дайын өнім сақталатын үй-жайлар
- *Құрылыстар* - өндірістік процесті жеңілдетеді

Өндіріс факторлары

**Бұл өндіріске тартылған ресурстар
Это ресурсы, вовлеченные в производство:**

Жер

- Топырақ, орман, өрістер, су, жануарлар

Капитал

- Тауарлар мен қызметтерді өндіру және жеткізу үшін пайдаланылатын өндіріс құралдары (құралдары, машиналар, ғимараттар, және т.б.)

Еңбек

Қызмет көрсету және тауар өндіруге (кәсіпкерліктен басқа) адамдардын дене және ақыл-ой қабілетін қолдану

Кәсіпкерлік қабілеттілік

- Бизнесті ұйымдастыру, инновация жасау, тәуекел алу бойынша бастама

4.

4. Экономикамен шешілетін үш басты міндеттер

- **НЕ ӨНДІРУ?** – қандай игіліктерді, қандай сапада, қандай көлемде өндіруге шешім қабылдау
- **ҚАЛАЙ ӨНДІРУ?** –қандай да бір шектелген ресурстар және олардың құрамалары, технологиялармен игіліктерді өндіруге шешім қабылдау
- **КІМ ҮШІН ӨНДІРУ?** – байлықты тарату: өндірілген игіліктер қай мөлшерде кімнің иелігіне көшеді

Не өндіру?

- **Қоғам үшін не тұтыну қажет:**

- **Өндірудің мақсаты, игіліктерді немесе пайдалылықтарды сіңіру процессі**
- **Екі негізгі түрі бар:**
 - *жеке (азық-түлік, сусын, кітап оқу, серуендеу, театрландырылған қойылымдар, кинофильмдер, сапар)*

өндірістік (шикізат, материалдар, құрал жабдықтар).

Қалай өндіру?

- **Өндіру технологиясы** – адамның белгілі бір игіліктерді алу үшін ресурстарды өңдеу тәсілі.
- **Қоғамның даму деңгейі** ол не өндіреді емес, ал **бұл қалай, қандай тиімділікпен өндіреді** дегенмен анықталады?
- *Қол жетімді ресурстарды толық жұмыспен қамту*
 - *Өндіріс тиімділігі (басқа да өнімдер өндіру үшін ресурстарды босатады)*

Кім үшін өндіру?

- **Бөлу** – ол өндірілген тауарлар, қызметтер, мен ресурстарды бастапқы тарату процессі
- **Айырбастау** – бұл игіліктер мен көрсетілетін қызметтерді қоғамда оның мүшелерінің және қоғамның даму қажеттіліктерін ескере отырып қайта бөлу процессі

5. Кез келген экономиканың шешетін басты мәселесі:

- Қоғамның шексіз материалдық қажеттіліктері
- Салыстырмалы шектелген экономикалық ресурстар

Таңдау қажеттігі

- Ресурстардың шектеулілігіне байланысты
- Таңдаудың қарапайым моделі сипаттала

Өндірістік мүмкіндіктердің моделі

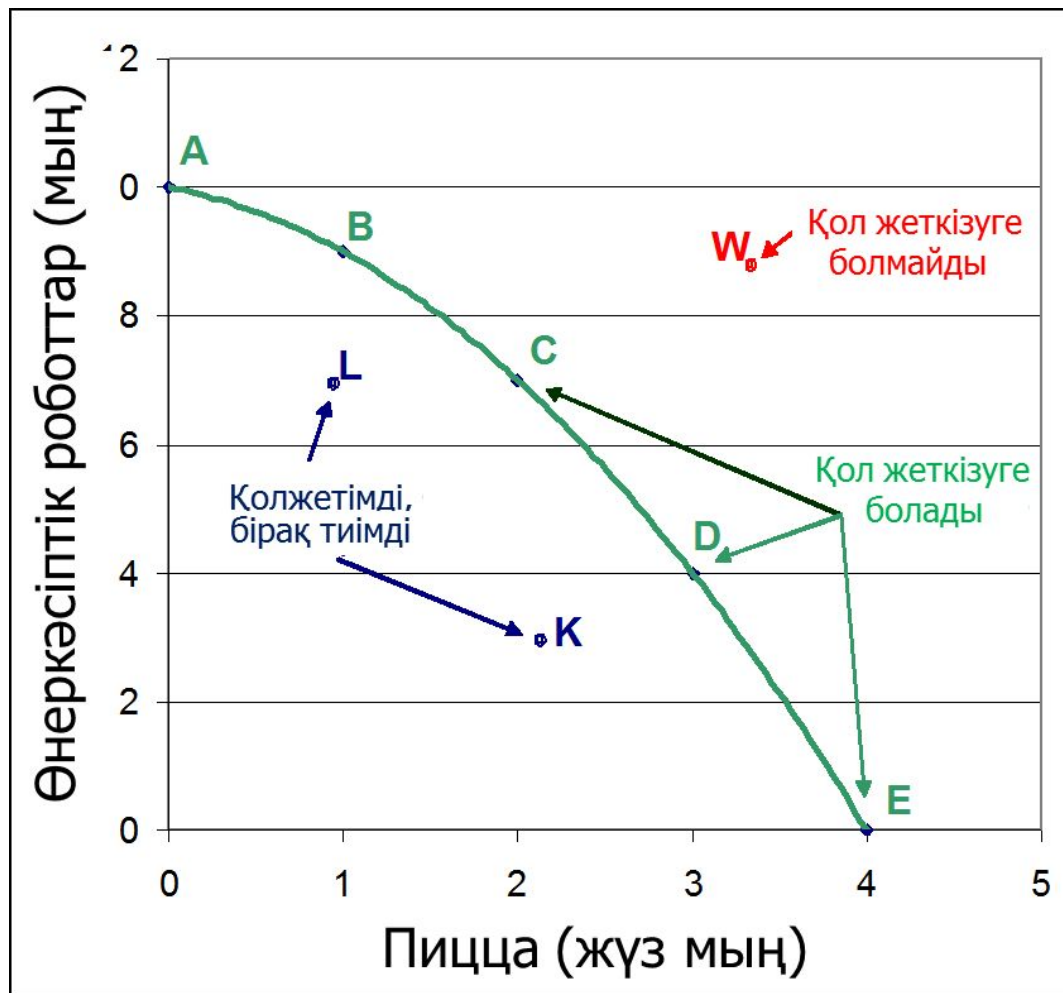
Жорамалдар:

- Ресурстар жұмыспен толық қамту
- Ресурстардың көлемі тұрақты
- Өзгермейтін технологиялар
- Екі өнім

Өндірістік мүмкіндіктер кестесі

Өнімнің түрі	Өндірістік альтернативалар				
	A	B	C	D	E
Пицца (жүз мың)	0	1	2	3	4
Роботтар (мың. шт)	10	9	7	4	0

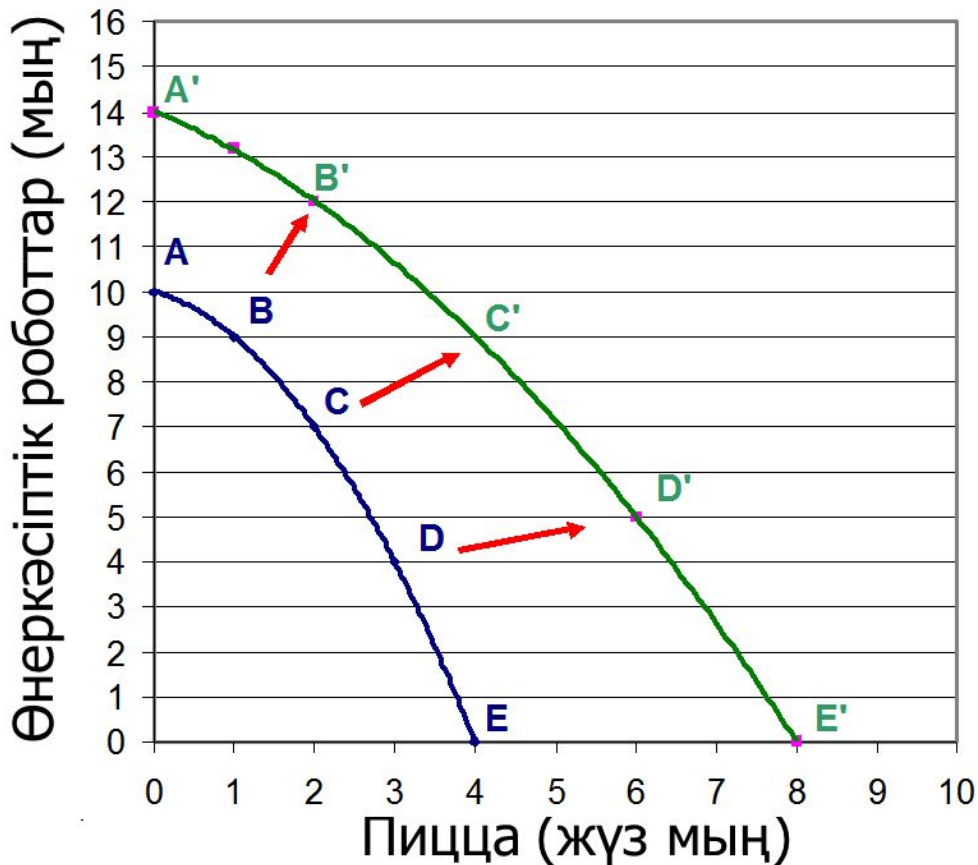
Өндіріс мүмкіндіктер қисығы (трансформациялау)

Өндірістік мүмкіндіктер қисығы

- әлеуетті ресурстардын толық жұмыспен қамтылуы мүмкін болатын өндіріс көлемін көрсетеді.
- Қисықтағы нүкте - технологиялық таңдау мүмкіндігі
- Таңдау тек бір ғана нүктемен анықталады және экономикалық, саяси, тарихи жағдайларына байланысты
- Толығымен жүктелген экономика бір тауарды шығаруды ұлғайту үшін басқа өндірісті қысқартуға мәжбүр болады
- Қисық ішінде қоғамда бір тауарды өндірісін қысқартпай, басқа тауарды өндіруді ұлғайтуы мүмкін
- Біртекті қисық болуы баламалы шығындардың болуына байланысты
- Қисықтан тысқары нүкте жеткізбейді

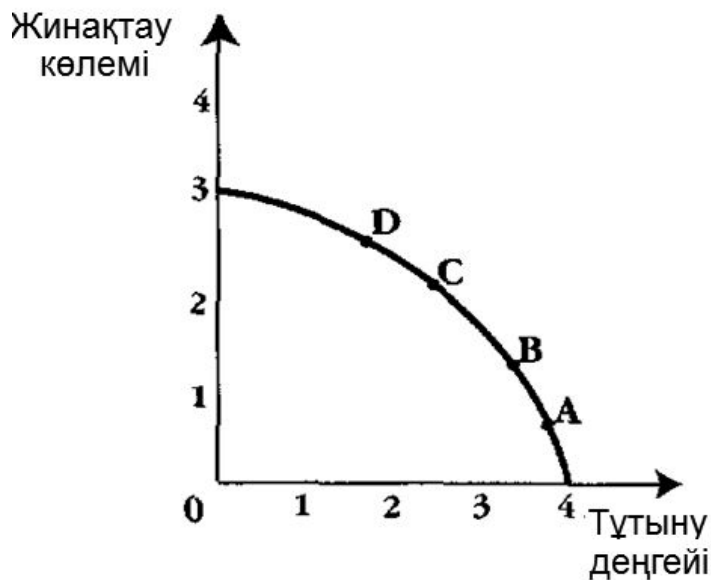
Экономиканың өсуі

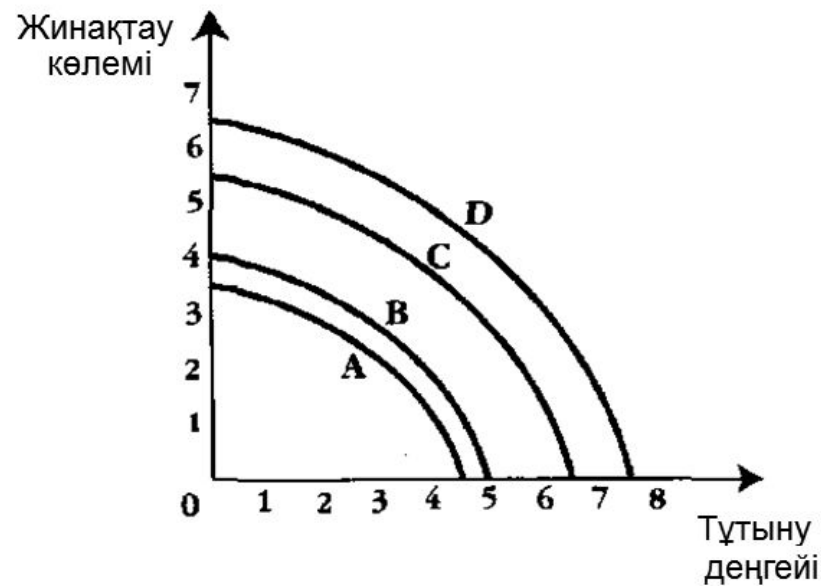
- Өсіп келе жатқан экономика үшін ұсыныс пен ресурстардың сапасының өсуі, және техникалық прогресс тән.
- Қисық жоғары және оңға ауады.
- Экономикада екі өнімде үлкен көлемде өндіреді.

Экономиканың өсу қарқынына технологияның әсері

Бастапқы кезең

Соңғы кезең

7. Қоғам дамуының негізгі заңдылықтары

- Адам әрқашан таңдау мәселесін шешеді
- Шығындарды таңдау Әрқашан бар
- Адам шекті өзгерістер терминдерімен олайды
- Адам мен фирмалар экономикалық сигналдарға әрекет етеді
- Еңбекті бөлу және кооперация өнімділікті арттырады
- Экономикадағы трансакциондық шығындар бар
- Нақты экономикада сыртқы әсерлер бар
- Өмір сүру деңгейі еңбек өнімділігіне негізделген
- Экономика инерциялық жүйе болып табылады
- Тұрақты даму тепе-теңдікті көздейді
- Экономикалық даму қажеттіліктен туындайды

Назарларыңызға рахмет!!

Қандай сұрақтарыңыз бар?

